

**ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИЧНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Мілевська О.П.

кандидат педагогічних наук, доцент

Повноцінна мовленнєва діяльність передбачає володіння дитиною низкою мовленнєвих умінь та навичок, зокрема фонетичними вміннями, які реалізуються як комплекс мовнорухових та мовнослухових навичок, навичок відтворення фонетичних одиниць та їх поєднань, навичок усвідомленого аналізу фонетичних явищ (В.І. Бельтюков, А.М. Богуш, О.М. Вінарська, О.М. Гвоздев, Д.Б. Ельконін, Л.Т. Журба, Л.О. Калмикова, М.А. Савченко, Є.Ф. Соботович, В.В. Тищенко, Л.О. Федорович, С.Н. Цейтлін, Л.А. Чистович, А.М. Шахнарович, Н.Х. Швачкін та ін.). За умов нормального мовленнєвого онтогенезу дитина опановує фонетичним вміннями до початку шкільного навчання; ці вміння є основою опанування грамоти, запорукою орфографічної пильності.

Процес формування фонетичного компоненту мовлення в цілому та фонетичних умінь зокрема порушується у випадку мовленнєвого дизонтогенезу (праці Г.А. Каше, Р.Є. Левіної, Н.А. Нікашиної, О.В. Правдіної, Л.Ф. Спірової, Г.В. Чіркиної, М.Ю. Хватцева та ін.). Відомо, що за наявності у дітей загального недорозвинення мовлення (далі ЗНМ) спостерігаються чисельні недоліки фонетичного компоненту, внаслідок чого порушується не лише якість звукового оформлення мовлення, а й усвідомлена (довільна) увага до фонетичних явищ мови. Відповідно, розвиток фонетичних умінь у молодших школярів зі складними формами мовленнєвої патології становить важливу проблему корекційного навчання цих учнів [1; 3].

Метою нашого дослідження було вивчення особливостей фонетичних умінь у молодших школярів із ЗНМ. Експериментальну групу склали учні других класів, які на цьому році навчання активно опановують навичками письма і читання згідно зі змістом навчальних програм. Обираючи рік навчання досліджуваних, ми виходили з того, що у підготовчому-першому класах учням із ЗНМ надається інтенсивна логопедична допомога, спрямована на нормалізацію фонетико-фонематичного компоненту мовлення з огляду на його значення у засвоєнні писемного мовлення. Відтак, другокласники мали б володіти основними фонетичними вміннями правильно вживати фонему ізольовано, у складах, у відображеному мовленні та частково у самостійному; при цьому допустиме неправильне вживання фонем цими дітьми у самостійному мовленні (М. Совак, М.Ю. Хватцев, О.В. Правдіна, М.П. Беккер та ін.).

Ми також враховували, що рівень реалізації фонетичних умінь співвідносяться зі складністю виду мовленнєвої діяльності, особливостями будови та функціонування мовленнєвого апарату, стану фонематичних процесів, стану сформованості звуко-складової та ритмічної структури, загальних уявлень про фонемний склад слів.

Вивчення фонетичних у досліджуваних умінь ми проводили шляхом застосування традиційних у логопедичній практиці діагностичних завдань (за методиками Г.Й. Блінової, А.Я. Малярчук, Ю.В. Рібцун, М.А. Савченко, Т.А. Фотєкової, Т.В. Ахутіної ін.) та спеціально розроблених (див. табл.1).

Нами були використані наступні серії завдань:

I серія – завдання для обстеження будови та рухливості органів артикуляційного апарату (статичні і динамічні вправи);

II серія – завдання для перевірки стану звуковимови (у традиційний спосіб) та завдання для перевірки сформованості звуко-складової структури слів, що передбачали відображену вимову слів різного структурного та фонемного складу (без наочної опори, з наочною опорою). Для цього ми здійснили попередній добір мовленнєвого матеріалу з урахуванням можливих типів звуко-складової структури слів (табл. 1) та відповідних малюнків. Ми керувались критерієм уживаності слів у розмовному мовленні та під час навчального процесу, відповідно намагались широко охопити дослідженням односкладові і двоскладові структури слів різної звукової наповненості, та окремі зразки трискладових структур слів.

Таблиця 1

Мовленнєвий матеріал для дослідження фонетичних умінь

№	Тип звуко-складової структури	Орієнтовні зразки слів
1	Односкладові слова ПГП (в т.ч. з м'яким звуком)	сад, дим, газ, лак, дах, сир, зуб, дуб; ліс, кіт, ніч, лось, гель
2	ГПГ	оса, ода, Іра, ера, око; Аня, Оля

3		ППГ	гра, мла; тля
4		ППГП	слон, грак, граб, крем, краб; стіл, хліб
5		ПГПП	лист, карп, метр, воек; фільм, пульт
6		ППГПП	хруст, свист, блиск; дрізд, хвіст
7	двоскладові слова	ПГ-ПГ	лава, шафа, липа, мило, вила, жаба, перо, лото, сова
8		Г-ПГП	орел, овес, омар, Іван, ірис
9		ГП-ПГ	іржа, ікра, арка, арфа
10		Г-ПГПП	еліпс, анонс
11		ГП-ПГП	обруч, екран, узвар
12		ПГП-ПГ	вилка, гумка, парта, лампа, башта; білка, вікно
13		ППГ-ПГ	слива, злива, гроза, штора, дрова, трава, крупа
14		ППГ-ПГП	снігур, прорив
15		ПГ-ПГП	затор, лимон, вазон, мороз, зошит; бідон
16		ПППГ-ПГ	строфа, бджола, страви
17		ПГП-ППГ	хустка, вістка, кістка
18		ПГП-ПГП	гарбуз, кашкет
19		ППГ-ППГ	книжка, грушка, крижма, крісло, джинси
20		ППГП-ПГП	трамвай
21	трискладові слова	ПГ-ПГ-ПГ	долото, молоко, робота, корова, ракета, машина
22		ГП-ПГ-ПГ	азбука, орбіта,
23		ГП-ПГ-ПГП	арбалет
24		ПГ-ПГП-ПГ	ромашка, волошка, молочко, паличка
25		ПГ-ПГ-ПГП	магазин, сувенір
26		ПГП-ПГ-ПГ	корзина, жоржина, жердина
27		ПГП-ПГ-ПГП	карнавал, мармелад
28		ПГ-ПГ-ПГПП	кілометр
29		ПГ-ПГ-ППГП	пароплав
30		ПГП-ПГ-ПГПП	термометр, сантиметр

Умовні позначення: П – приголосний, Г – голосний.

Нами була передбачена допомога учням у процесі виконання завдань: повторення інструкції; сповільнене й акцентоване мовлення логопеда у повторному зразку.

III серія – завдання для перевірки фонематичних операцій (слухо-вимовна і слухова диференціації; виділення звуку на фоні звуків і на фоні слова), визначення наявності звуку на фоні слові (за методикою М.А. Савченко).

Для визначення стану сформованості структурних компонентів фонетичних умінь нами була розроблена система оцінювання, якій відповідали певні рівні. В залежності від кількості правильно виконаних завдань ми визначали рівень розвитку кожного з них.

Рівні сформованості фонетичних умінь:

Достатній рівень (85% правильно виконаних завдань) – дитина виконує завдання без помилок, не потребує додаткової допомоги.

Середній рівень (71%-84%. правильно виконаних завдань) – під час виконання завдання виникають помилки, але вони несуттєво впливають на якість результату виконаного завдання, у деяких випадках використовують надану допомогу, що покращує виконання завдання.

Рівень нижчий за середній (50%-70% правильно виконаних завдань) – під час виконання завдань допускає велику кількість помилок, що негативно впливає на якість виконання завдання, у рідких випадках використовує надану допомогу.

Низький рівень (49% і менше правильно виконаних завдань) – дитина не в змозі виконати будь-яке завдання без помилок, не використовує надану їй допомогу.

Дослідження проводилося на базі Кам'янець-Подільського БНРЦ (логопедичні класи), Житомирської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату, Голинської ЗОШ I-III ступенів (Калуський р-н, Івано-Франківської області). Вивчення психолого-медико-педагогічної документації учнів ЕГ показало, що досліджувані є неоднорідними за рівнями мовленнєвого розвитку: II рівень – 25% учнів, вихід з II рівня – 50% учнів, III рівень – 25% учнів.

Аналіз результатів застосування запропонованих нами завдань показав, що у другокласників із ЗНМ неоднорідна структура фонетичних умінь. Зокрема:

Під час виконання завдань I серії учні ЕГ відчували певні труднощі, що свідчили про їхні недостатні артикуляційні можливості; дітям було складно виконувати завдання, які вимагали активної участі язика та довільної регуляції процесу виконання вправ. Особливі труднощі ми відзначили під час виконання вправ „Голочка”, „Маятник”, „Гойдалка”, та під час виконання вправ на переключення рухів. 10% учнів ЕГ не впорались із жодним завданням.

Якісний аналіз отриманих результатів за завданнями I серії виявився наступним: у 62% учнів ЕГ виявлено, що артикуляційні можливості відповідають рівневі нижчому за середній; у 13% учнів виявлено низький рівень артикуляційних умінь; у 25% учнів – середній рівень розвитку артикуляційної моторики. Учні з достатнім рівнем артикуляційних умінь не було виявлено.

Аналіз результатів виконання досліджуваними завдань II серії дозволив виявити у школярів ЕГ значні порушення звуковимови. Переважно вони проявлялися у дітей з II рівнем ЗНМ. Частими були заміни приголосних фонем (напр. р-л, в-н; з-с, ж-з, ш-с; дз-ц; д-т); відсутність звуку (напр. р, г); пропуски звуків при збігу приголосних; пропуск фонем у багатоскладових словах (в залежності від складності звукового наповнення слова); уподібнення звуків (напр. л-м, ж-л); непостійність пропусків; заміни голосних фонем (напр. u-e, u-o, y-o); труднощі відтворення фонетичної структури рідкоживаних та незнайомих слів, „перекручування” слів (напр. омар-комар, злив-шив, гель-гедзь), що, на нашу думку, пояснюється неправильно засвоєними звуковими образами слів.

Аналіз кількісних показників за результатами обстеження вимовних навичок дозволив нам виділити групи учнів з переважним порушенням окремих фонетичних умінь:

- у 75% учнів виявлено низький рівень сформованості умінь відображеної вимови фонем на фоні слів без наочної опори; відповідно, це вказує на недостатній розвиток фонематичних процесів, що ускладнює правильне сприймання та відтворення мовленнєвого матеріалу;

- у 25% учнів виявлено достатній рівень сформованості вище зазначених умінь; це у свою чергу свідчить про наявність у цих дітей передумов до засвоєння грамоти;

- у 25 % учнів виявлено низький рівень та у 50% учнів рівень нижче середнього щодо сформованості умінь самостійної і відображеної вимови фонем на наочній основі; такий результат вказує на незавершеність процесу фонемоутворення у 75 % обстежуваних, що створює об'єктивні труднощі опанування грамоти у процесі навчання;

- у 25 % учнів виявлено достатній рівень сформованості зазначених умінь; відповідно, лише четверта частина досліджуваних учнів володіють достатніми передумовами до засвоєння грамоти.

На рисунку 1 представлено порівняльну характеристику структурних компонентів фонетичних умінь в учнів експериментальної групи.

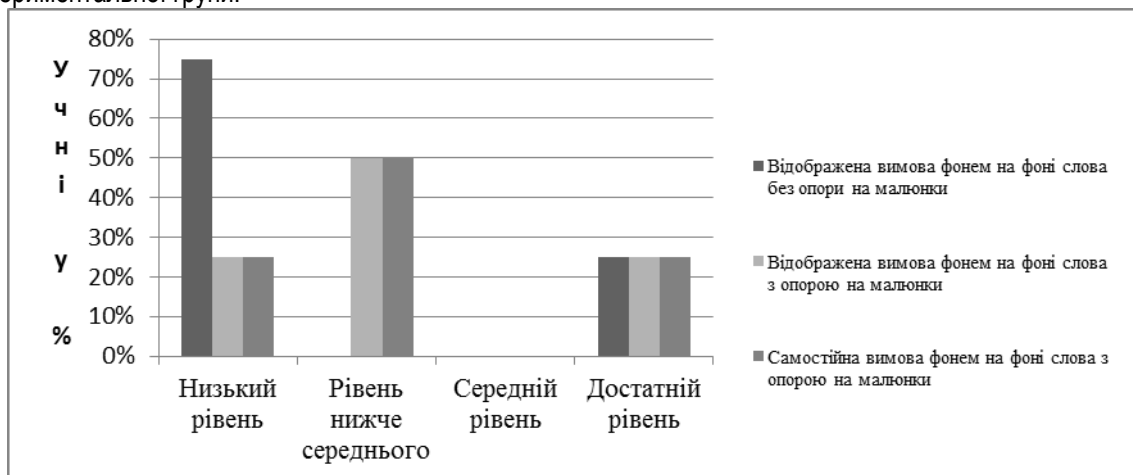

Рис. 1. Співвідношення кількісних показників рівнів сформованості фонетичних умінь в різних умовах їхньої реалізації досліджуваними (учні, у %)

Особливості виконання школярами ЕГ експериментальних завдань свідчать про суттєві відмінності стану сформованості звуковимовних навичок в межах одного класу. Це, в свою чергу, ускладнить фронтальну роботу вчителя і потребуватиме посиленої уваги до застосування диференційованого підходу.

У процесі виконання завдань III серії у другокласників із ЗНМ проявлялися недоліки фонематичних операцій, що дозволило нам виділити структуру фонематичного недорозвинення в учнів ЕГ.

Найбільше труднощів в учнів ЕГ виникало із завданням на слуховимовну диференціацію (відображена вимова складових рядків, відображена вимова ланцюжків слів). У процесі виконання спостерігалися чисельні заміни, уподібнення одних складів іншими, які є акустично близькими чи подібними артикуляційно один до

одного; найбільше помилок спостерігалось при повторенні свистячих, шиплячих звуків та передньоязикових проривних звуків. Ми відзначили, що особливі труднощі виникали в тих учнів ЕГ, у яких попередньо було виявлено недостатність артикуляційного праксису.

За результатами проведеного дослідження ми виявили, що в учнів ЕГ спостерігаються відмінності у станах сформованості слуховимовної та слухової диференціації, порівняно зі станом сформованості навичок звукового аналізу:

- у 75 % учнів виявлено низький рівень сформованості слуховимовної диференціації, про що свідчать численні помилки під час повторення за логопедом складових рядків, ланцюжків слів з опозиційними звуками; це пояснюється використанням моторного компонента мовлення, що є необхідною умовою повторення пред'явленого зразка складів; виявлено також низький рівень сформованості слухової диференціації, що пояснюється складністю матеріалу для слухового аналізу відповідно до змісту малюнкових зображень (при максимальній подібності ритміко-складової та звукової структури назв малюнків відмінності полягають у виявленні тонких акустичних диференційовок);

- у 25% учнів виявлено середній рівень сформованості слуховимовної диференціації, що не перешкоджає їм оволодівати фонетичними уміннями;

- у 50% учнів виявлено нижчий за середній рівень розвитку звукового аналізу; середній і достатній рівні було діагностовано у решти школярів – відповідно по 25% у кожній підгрупі. Учні з низьким рівнем розвитку звукового аналізу виявлено не було

Таким чином, результати дослідження функцій звукового аналізу у досліджуваних не співвідносяться із результатами, отриманими під час дослідження функцій слуховимовної та слухової диференціації (рис.2).

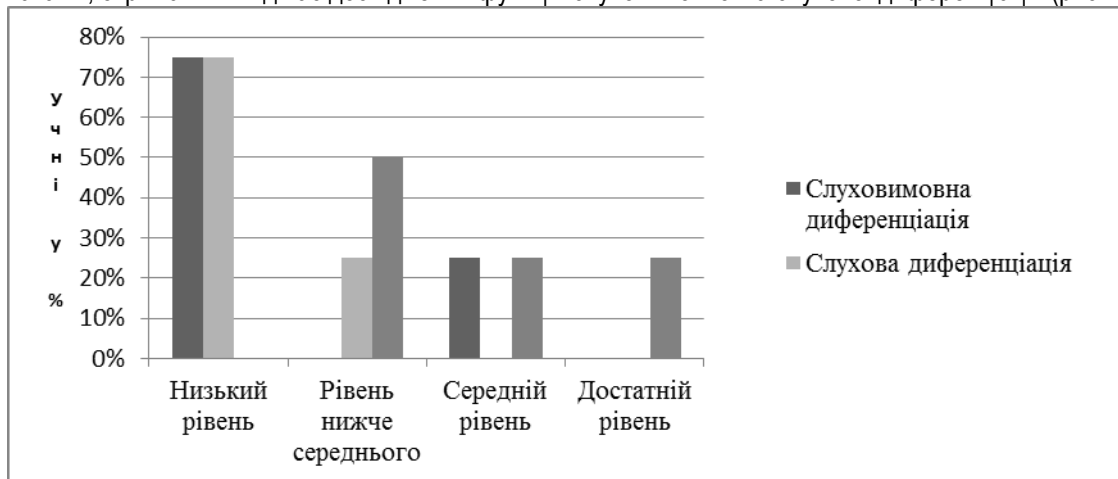

Рис. 2.2.3. Співвідношення кількісних показників рівнів сформованості фонетичних умінь в різних умовах їхньої реалізації досліджуваними (учні, у %)

Це, на наш погляд, пояснюється з одного боку наукуваністю (діти перебувають у освітньому процесі, вивчають грамоту), а з другого – незадіяльністю вимовного компонента і відсутністю функції взаємозв'язку між вербальною та невербальною пам'яттю, що має місце при виконанні завдання на слухову диференціацію (розглядання малюнків та пригадування їхніх назв).

Проведене нами дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

- здатність учнів ЕГ здійснювати звуковий аналіз автономно (без вимовного, наочного підкріплення) виявляється більшою мірою;

- можливості фонетичної реалізації (як на експресивному, так і на імпресивному рівнях) в учнів ЕГ знижені.

Відповідно, нормалізація вимовних умінь в учнів ЕГ повинна опиратись на активізацію функцій звукового аналізу.

Особливості виконання завдань III серії свідчать про різну структуру порушень фонематичних умінь в учнів ЕГ.

Загалом, проведене нами дослідження показало, що склад учнів експериментальної групи неоднорідний за структурою фонетичних та фонематичних порушень, що спричиняє знижені можливості до повноцінного опанування фонетичними уміннями та індивідуальні відмінності у розвитку основних структурних складових цих умінь.

Отримані нами результати вказують на необхідність проведення спеціальної роботи з корекції як фонетичних умінь в учнів ЕГ (навичок правильної звуковимови та відтворення звуко-складової структури слів),

так і фонематичних операцій, які відіграють роль базисних нейропсихологічних функцій для закріплення фонетичних умінь (акустичний контроль, акустичні диференційовки, акустико-артикуляційні диференційовки, ін.).

Література

1. **Бабина Г.В.** Слоговая структура слова: обследование и формирование у детей с недоразвитием речи : учебно-методическое пособие / Г.В. Бабина, Н.Ю. Сафонкина. – М.: Книголюб, 2005. – 308 с. 2. **Андрусишина Л.Є.** Психологічні характеристики загальних функціональних механізмів мовлення дошкільників із ЗНМ / Теорія і практика сучасної логопедії : Зб. наукових праць: Випуск 4. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 19-24. 3. **Малашихина И.А.** Логопедия. Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи: Учебное пособие / Под ред. И.А. Малашихиной, Е.А. Эмм, Н.В. Черепковой. – Ставрополь: Изд-во СГУ, 2008. – 87 с. 4. **Соботович Є.Ф.** Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / Теорія і практика сучасної логопедії : Збірник наукових праць. Вип. 1. – К.: Актуальна освіта, 2004. – С.7-35.

References

1. **Babyina G.V.** Slogovaya struktura slova: obsledovaniye i formirovaniye u detej s nedorazvytiem rechy : uchebno-metodyicheskoe posobiye / G.V. Babyina, N.Yu. Safonkyina. – М.: Knygolyub, 2005. – 308 p. 2. **Andrusyishyna L.E.** Psichologichni charakterystyky zagal'nykh funktsionalnykh mekhanizmiv movlennya doshkilnykiv iz ZNM / Teoriya i praktyka suchasnoyi logopediyi : Zb. naukovykh prats: Vipusk 4. – K.: Aktualna osvita, 2007. – P. 19-24. 3. **Malashyixyna Y.A.** Logopedyya. Fonetyko-fonematycheskoe i obshhee nedorazvytiye rechy: Uchebnoe posobiye / Pod red. Y.A. Malashyixynoy, E.A. Emm, N.V. Cherepkovoy. – Stavropol: Yzd-vo SGU, 2008. – 87 p. 4. **Sobotovych E.F.** Psicholingvistychna periodyzaciya movlenniyevogo rozvitku ditej doshkilnogo viku / Teoriya i praktika suchasnoyi logopediyi : Zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 1. – K.: Aktualna osvita, 2004. – P.7-35.

Мілевська О.П. Вивчення фонетичних умінь у молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення

У статті розглядається проблема врахування стану сформованості фонетичних умінь у молодших школярів зі складними формами мовленнєвого недорозвинення як важливого чинника опанування ними грамотного письма. Проведено експериментальне вивчення стану фонетичних умінь в учнів із загальним недорозвиненням мовлення других класів. Обґрунтовано доцільність застосування системи діагностичних завдань, спрямованих на виявлення структури порушень фонетичних умінь у другокласників із загальним недорозвиненням мовлення. Зазначено, що досліджувані даної вікової групи повинні бути предметом посиленої уваги логопедів та вчителів спеціальних (логопедичних) класів з огляду на отримання ними попередньої корекційно-розвивальної допомоги щодо фонетичних умінь, а також з огляду на необхідність застосування учнями даних умінь у процесі безпосереднього навчання письма. Проаналізовано результати експериментального вивчення фонетичних умінь у другокласників із ЗНМ. Визначено, що якість фонетичних умінь у досліджуваних залежить від умов їхньої реалізації (складність фонетичних позицій; підкріплення наочністю чи її відсутність, ін.). Виявлено відмінності у рівнях розвитку таких структурних компонентів фонетичних умінь як слухо-вимовна і слухова диференціації та звуковий аналіз на користь останнього. Зроблено припущення про вплив научуваності на стан окремих структурних компонентів фонетичних умінь. Намічені загальні напрямки корекції фонетичних умінь у молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, фонетичні уміння, звуко-складова структура, фонетична позиція.

Милевская Е.П. Изучение фонетических умений у младших школьников с общим недоразвитием речи

В статье рассматривается проблема исследования состояния фонетических умений у младших школьников с тяжелыми формами речевого недоразвития как важного фактора овладения ими грамотного письма. Проведено экспериментальное изучение состояния фонетических умений у второклассников с общим недоразвитием речи. Обоснована целесообразность применения системы диагностических заданий, направленных на выявление структуры нарушений фонетических умений у второклассников с общим недоразвитием речи. Указано, что исследуемые данной возрастной группы должны быть предметом усиленного внимания логопедов и учителей специальных (логопедических) классов, поскольку являются объектом получения предварительной коррекционно-развивающей помощи касательно фонетических умений, а также учитывая необходимость применения учащимися данных умений в процессе непосредственного обучения письму. Проанализированы результаты экспериментального изучения фонетических умений у второклассников с общим недоразвитием речи. Определено, что качество фонетических умений у исследуемых зависит от условий их реализации (сложность фонетических позиций; подкрепление наглядностью или ее отсутствие, др.). Выявлены различия в уровнях развития таких структурных компонентов фонетических умений как слухо-произносительная и слуховая дифференциации и звуковой анализ в пользу последнего. Сделано предположение о влиянии обучаемости на состояние отдельных структурных компонентов фонетических умений. Намечены общие направления коррекции фонетических умений у младших школьников с общим недоразвитием речи.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, фонетические умения, звуковая и слоговая структура слов, фонетическая позиция.

Milevskaya O.P. Study of phonetic skills in primary school children with general speech underdevelopment

The problem of studying the state of phonetic skills in primary school children with severe speech underdevelopment as an important factor in mastering them literate writing. An experimental study of the state of phonetic skills in second graders with general speech underdevelopment. Expediency of system diagnostic tasks aimed at identifying patterns of violations of phonetic skills in second graders with general speech underdevelopment. Indicated that the studied in this age group should be the subject of increased attention speech therapists and special teachers (speech therapy) classes, as they are subject to receipt of the provisional

correctional and development assistance regarding phonetic skills, as well as taking into account the need for student's data skills in actual teaching writing. The results of the experimental study of phonetic skills in second graders with general speech underdevelopment. It is determined that the quality of the phonetic skills of the study depends on the conditions of their implementation (complexity phonetic positions; reinforcements clarity or lack thereof, etc.). Differences in the levels of development of the structural components of phonetic skills as auditory-articulatory and auditory differentiation and sound analysis in favor of the latter. It is suggested that the effect of learning on the status of individual structural components of phonetic skills. Outlined the general direction of correction of phonetic skills in primary school children with general speech underdevelopment.

Keywords: general underdevelopment of speech, phonetic skills, sound and syllable structure of words, phonetic position.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2014 року

Статтю прийнято до друку 27.09.2014 року

Рецензент: д. психол.н, проф. Шинкарук І.А.

УДК 376 -053.4:159.954

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ УЯВИ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мороз О.А.

Уява важливіша за знання, тому що знання обмежені.

Уява ж охоплює все на світі, стимулює прогрес,

і є джерелом еволюції

А. Ейнштейн

Період соціально-економічних перетворень у сучасній Україні вимагає формування творчої активної особистості, із здатністю ефективно і нестандартно вирішувати нові життєві проблеми. У зв'язку з цим перед психологами та педагогами постає важливе завдання розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління.

Як свідчать дослідження Л.С.Виготського, В.В.Давидова, О.М.Дьяченко, О.Є.Кравцової, С.Л.Рубінштейна, Г.А.Урунтаєвої - невід'ємним компонентом будь-якої творчої діяльності є уява. Актуальність вивчення процесу уяви і її ролі в загальному розвитку психіки та інших функцій обумовлена великою її значущістю, як інструменту мислення – зокрема [4,с.42].

Аналіз психологічних досліджень свідчить про те, що проблема уяви - одна з найактуальніших і дискусійних у психології. У науково-методичних джерелах представлено різні визначення уяви. Під уявою в самому широкому змісті розуміють процес, що протікає в образах. (Ф.Кейра, А.Селлі, П.П.Блонський і ін.) [6, 10].

За О.В.Скрипченко, Л.В.Долинською, З.В.Огороднійчук, уява – це психічний процес створення людиною нових образів на основі її попереднього досвіду.

Вчені А.В.Петровський, О.М.Д'яченко, С.Л.Рубінштейн виділяють такі види уяви: активна, пасивна, мимовільна, довільна, творча, репродуктивна [11, с.29].

Мимовільною є така уява, коли створення нових образів не спрямовується спеціальною метою уявити певні предмети чи події.

Довільна уява – це процес уяви спрямовується спеціальною метою на створення образу певного об'єкта, можливих ситуацій, на те, щоб уявити або передбачити сценарій розвитку подій.

Активна уява спрямована на виконання творчого або логічного завдання.

Пасивна - це уява, в якому образи народжуються і змінюються спонтанно.

Творча уява – супроводжує творчу діяльність і допомагає людині створювати нові оригінальні образи.

Репродуктивна уява – супроводжує процес засвоєння вже створеного та описаного іншими людьми і створення образів нових речей на підставі їх усного опису та графічного зображення.

Особливим видом уяви є мрія.

Мрія - це уява бажаного майбутнього.

Аналіз психолого-педагогічних наукових досліджень засвідчує актуальність проблеми взаємозв'язку уяви і мовлення. Зокрема, Л.С.Виготський писав: «Спостереження за розвитком уяви виявило залежність цієї функції від розвитку мовлення. Затримка в розвитку мовлення, знаменує собою і затримку розвитку уяви. Дослідження вказують, що затримані в своєму мовленнєвому розвитку діти виявляються надзвичайно відсталими і в розвитку своєї уяви. Діти, мовленнєвий розвиток яких йде по викривленому шляху, виявляються у той же час дітьми з надзвичайною бідністю, убогістю, а іноді і рудиментарними формами уяви...» [4].

Особливий інтерес у дослідників викликає проблема розвитку уяви у дітей, у дошкільному віці зокрема. Проблема розвитку дитячої уяви і творчості у вітчизняній науці досліджувалася у зв'язку з розвитком творчих здібностей (Л.А.Венгер, М.В.Вовчик-Блакитна, С.І.Волощук, О.М.Дьяченко, В.В.Давидов, О.В.Запорожець,